

عملکرد ۱۸ ساله خصوصی سازی از ارزان فروشی شرکت‌های دولتی حکایت دارد | چکش ۱۵۰ هزار میلیاردی

پرونده خصوصی سازی ایران با متولگری سازمان خصوصی سازی، از سال 1380 آغاز شد و با وجود اینکه عمر 13 ساله برای این سازمان تعریف شده بود، واگذاری‌ها و کار سازمان خصوصی سازی ادامه دارد و طبق آخرین آمار و ارقام گزارش عملکرد واگذاری‌ها، خصوصی سازی‌ها از ابتدای سال جاری اوج گرفته؛ اما این بار نه با مزایده و مناقصه؛ بلکه با عرضه سهام در بازار سرمایه. فقط در دوماه ابتدایی سال جاری 2.9 درصد کل حجم واگذار شده در 18 سال قبل از آن محقق شده است. از ابتدای دهه 80 تا پایان اردیبهشت سال جاری، از میان هزار و 900 شرکت در لیست واگذاری؛ چکش قیمت هزار شرکت و بنگاه به صدا درآمده و در کف قیمت به فروش رفته است. در 18 ساله و دو ماهی که از عمر سازمان خصوصی سازی می‌گذرد، ارزش مجموع سهام و دارایی های واگذار شده حدود 156 هزار و 300 میلیارد تومان است.

ارزش کل تحقق این دارایی تا حدی نشان‌دهنده انتقاد وارده بر جریان خصوصی سازی در کارنامه اقتصاد ایران است؛ اینکه بنگاه‌ها و دارایی‌های عمومی ارزان فروخته شد. گزارش عملکرد سازمان خصوصی سازی نشان می‌دهد در دو ماه سال جاری چهار هزار و 525 میلیارد تومان از محل عرضه سهام یا دارایی به عموم متقاضیان درآمد به دست آمده است؛ برای درک حجم این عدد نگاهی به ارقام ارزش واگذاری‌ها در سال‌های قبل می‌کنیم. منابع درآمدی حاصل از فروش سهام در دو ماه ابتدایی سال جاری برای خزانه از کل حجم درآمد خصوصی سازی بنگاه‌ها در سال‌های 80 تا 85 بیشتر است. در پنج سال ابتدایی دهه 80، هیچ سالی سازمان خصوصی سازی نتوانسته سهم درآمدی بیشتر از 2.2 درصد از کل ارزش واگذاری‌های دو دهه اخیر داشته باشد؛ اما حالا در دو ماه ابتدایی سال جاری با عرضه سهام در بورس توانسته درآمدی برابر با کل درآمد حاصل از واگذاری‌ها در سال 1395 برای خزانه به همراه بیاورد.

از ماشینسازی تبریز تا دشت مغان

به گزارش «شرق» سازمان خصوصی سازی در چندین نسخه پیدیاف گزارش عملکرد سازمان خصوصی سازی از سال 1380 تا پایان اردیبهشت 99 را منتشر کرده که اعداد و ارقام آن تصویر کمی خوبی از روند خصوصی سازی در ایران به دست می دهد. اینکه ماجرای خصوصی سازی با متولی گری سازمان خصوصی سازی از کجا آغاز شد و اکنون در چه نقطه ای ایستاده است.

از سال 1380 یعنی سالی که سازمان خصوصی سازی کار خود را آغاز کرد تا پایان اردیبهشت سال جاری مجموع ارزش سهام و دارایی های واگذار شده بنگاه ها حدود 156 هزار و 300 میلیارد تومان بوده است. این عدد را اگر با میزان کسری پیش بینی شده بودجه سال جاری (150 هزار میلیارد تومان) قیاس بگیریم، یکی از انتقادات وارده بر جریان خصوصی سازی در ایران برای ما به شکل عینی و کمی تقویت می شود. اینکه در این 19 سال بنگاه ها و دارایی ها ارزان واگذار شده است و دستاورد 150 هزار میلیاردی که فقط برای پوشش کسری بودجه سالی مانند 99 می تواند کافی باشد، برای خزانه داشته است. برای ملموس کردن این آمار می توانیم گزارش تفریغ بودجه های اخیر را به یاد بیاوریم که دیوان محاسبات از ارزان فروشی بنگاه ها و دارایی های عمومی صحبت کرده بود و واگذاری شرکت کشت و صنعت هفت تپه و دشت مغان یا پالایشگاه کرمانشاه و ماشین سازی تبریز را مثال زده بود. مثال هایی که البته بعدتر هر کدام از آنها به نوعی جنجال برانگیز شد. از قربانعلی فرخزاد و خرید ماشین سازی تبریز و قاچاق ارزی او تا امید اسدبیگی و مهرداد رستمی که هفت تپه را با مبلغ شش میلیارد تومان پیش فروش خریدند و حالا پرونده آنها به اتهام دریافت تسهیلات ارزی به نام هفت تپه و فروش آن در بازار آزاد در دادگاه ویژه مفسدان اقتصادی در جریان است.

دولت دوازدهم رکورد خواهد زد؟

مستندات سازمان خصوصی سازی نشان می دهد از میزان 156 هزار میلیارد تومانی مجموع ارزش واگذاری سهام و دارایی ها 55.2 درصد از منابع حاصل از فروش به درآمد عمومی کشور اختصاص پیدا کرده و مابقی به پرداخت بدهی به طلبکاران دولت و 17 درصد آن هم به انتقال مستقیم سهام یا دارایی بابت سهام عدالت اختصاص پیدا کرده است. بیشترین ارزش ریالی عملکرد سازمان خصوصی سازی در واگذاری سهام و دارایی بنگاه ها مربوط به سال 1388 و 1392 است؛ یعنی درست سال اول شروع به کار دولت دهم و سال پایانی همان دولت. مجموع ارزش واگذاری سهام و دارایی ها در سال 88، 16 درصد ارزش کل واگذاری ها در این 19 سال بوده و در سال 92 هم این عدد به 28 درصد

میرسد؛ یعنی 28 درصد از حجم واگذاری‌های سازمان خصوصی‌سازی در سال 92 منابعش به خزانه واریز شده است. حالا باید ببینیم با روندی که از ابتدای سال جاری آغاز شده، آیا دولت تدبیر و امید رکورد خواهد زد؟

درباره روند خصوصی‌سازی‌ها از طریق سازمان خصوصی‌سازی در تقریباً دو دهه تاکنون صحبت‌های زیادی شده و مخالفان و موافقان زیادی داشته و البته انتقادات بر روند خصوصی‌سازی بر نظر موافقان می‌چربیده؛ به‌ویژه آنکه در این مسیر شرکت‌های واگذارشده مانند هپکو و هفت‌تپه با مشکلات کارگری و بحران تولیدی روبه‌رو شدند یا مانند بازداشت رئیس سازمان خصوصی‌سازی وقت، علیراشرف عبدالله پوری‌حسینی اتفاق افتاد؛ پرونده‌ای که هنوز به مرحله برگزاری دادگاه نرسیده و طبق گفته مطلعان ما دو مورد اصلی تحقیقات در این پرونده مربوط به واگذاری ماشین‌سازی تبریز و کشت و صنعت مغان است.

فسخ قرارداد ماشین‌سازی خرج برداشت

از نکات جالب توجه در گزارش عملکرد سازمان خصوصی‌سازی پانوشتی است که در یکی از جداول آن درباره ماشین‌سازی تبریز آمده است. در سال 98 بخش از درآمد حاصل از واگذاری‌ها باید صرف واریز به حساب 108 موضوع تسویه بدهی کارکنان صندوق بازنشستگی فولاد می‌شد؛ اما 26 میلیارد تومان مربوط به این ردیف از خزانه دریافت می‌شود و با آن واگذاری ماشین‌سازی تبریز را فسخ می‌کنند. بعد از ماجرای قاچاق ارزی قربانعلی فرخزاد، قرارداد مربوط به خریدار قبلی ماشین‌سازی (فرخزاد) فسخ شد؛ با توجه به اینکه فروش انجام‌یافته به وکالت از صندوق بازنشستگی کارکنان فولاد انجام شده بود؛ بنابراین شرکت‌های ماشین‌سازی تبریز و ریخته‌گری ماشین‌سازی تبریز و املاک ائل‌گلی در صورتجلسه مورخ 16/4/1398 به صندوق بازنشستگی به‌عنوان مالک اصلی تحویل داده شد و تشریفات انتقال اسناد مالکیتی این شرکت‌ها نیز به نام مالک اصلی طی شد؛ اما صندوق فولاد از انجام تعهدات خودش سر باز زد و قرار شد ماشین‌سازی تبریز در فهرست موارد مشمول واگذاری سال 1398 درج شده و از این تاریخ تا زمان تحقق فروش، مدیریت آن برعهده «سازمان گسترش و توسعه صنایع ایران» قرار گیرد؛ اما فسخ این قرارداد که خریدارش (قربانعلی) به واسطه آن سه میلیون دلار ارز دولتی گرفت و آزاد فروخت، 26 میلیارد تومان خرج برداشت.

اما آنچه ما را در این گزارش به تمرکز بیشتری وادار می‌کند، اتفاقاتی است که از شروع سال جاری در کارنامه آماری سازمان خصوصی‌سازی در حال رخ‌دادن است و به نظر می‌رسد ما در سال جاری با شتاب‌گیری ارزش و حجم واگذاری‌ها روبه‌رو خواهیم بود؛ اما این بار بدون مناقصه و مزایده و با ورود فراگیر به بازار بورس.

گزارش عملکرد سازمان خصوصی‌سازی نشان می‌دهد، در دو ماه سال جاری چهارهزارو 525 میلیارد تومان از محل عرضه سهام یا دارایی به عموم متقاضیان درآمد به دست آمده است. برای درک حجم این عدد نگاهی به ارقام ارزش واگذاری‌ها در سال‌های قبل می‌کنیم. منابع درآمدی حاصل از فروش سهام در دوماه ابتدایی سال جاری برای خزانه از کل حجم درآمد خصوصی‌سازی بنگاه‌ها در سال‌های 80 تا 85 بیشتر است. در پنج سال ابتدایی دهه 80، هیچ سالی سازمان خصوصی‌سازی نتوانسته سهم درآمدی بیشتر از 2.2 درصد از کل ارزش واگذاری‌های دو دهه اخیر داشته باشد؛ اما حالا در دو ماه ابتدایی سال جاری با عرضه سهام در بورس توانسته درآمدی برابر با کل درآمد حاصل از واگذاری‌ها در سال 1395 برای خزانه به همراه بیاورد. سهم ارزش درآمد حاصل از واگذاری در فروردین و اردیبهشت سال جاری، 2.9 درصد کل واگذاری‌ها در 18 سال قبل خودش است؛ یعنی 2.9 درصد کل حجم درآمد حاصل از خصوصی‌سازی بنگاه‌ها، فقط در دو ماه سال جاری تحقق یافته است؛ یعنی همان روزهایی که شماره‌گر شاخص بورس با شتاب کنتور می‌انداخت و رکورد یک میلیون‌واحدی را زد، بیشترین درآمد دولتها از محل واگذاری و خصوصی‌سازی در بورس در حال رخ دادن بود؛ مسیری که البته همچنان ادامه دارد و پیش‌بینی می‌شود تا پایان سال جاری دولت سهام حدود صد شرکت عمومی را در بورس عرضه کند. نکته مورد توجه دیگر هم این است که در سازمان خصوصی‌سازی از ابتدای سال جاری هیچ‌گونه واگذاری به شکل مناقصه و مزایده‌ای یا دقیق‌تر بگوییم، به شکل انتقال مستقیم انجام نشده و کل حجم خصوصی‌کردن بنگاه‌ها از سوی سازمان خصوصی‌سازی، از طریق عرضه سهام در بورس انجام شده است.

اما نگاهی بیندازیم به اینکه درآمد چهارهزارو 500 میلیاردتومانی واگذاری‌های بورسی برای دولت در چه محل‌هایی هزینه شده است. آمار سازمان خصوصی‌سازی می‌گوید اگر در سال‌های قبل بخشی از منابع حاصل از واگذاری‌ها صرف پرداخت بدهی دولت به طلبکاران مانند پیمانکاران و سازمان تأمین اجتماعی می‌شد، در دوماه ابتدایی سال جاری کل حجم چهارهزارو 500 میلیاردتومانی حاصل از عرضه سهام بنگاه‌های عمومی به درآمد دولت اختصاص پیدا کرده است و ردیف اختصاص منابع حاصل از فروش به ذی‌نفعان (طلبکاران دولت) خالی است.

مرضیه امیری